

Što je Peraštanka Jela Bujović pisala mužu Vicku 1697. iz Dubrovnika?

Franić Tomić, Viktoria

Source / Izvornik: **Anali Zavoda za povijesne znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti u Dubrovniku, 2011, 60, 179 - 189**

Journal article, Published version

Rad u časopisu, Objavljena verzija rada (izdavačev PDF)

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:111:397573>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom](#).

Download date / Datum preuzimanja: **2025-04-02**

Repository / Repozitorij:

[Repository of University of Zagreb, Centre for Croatian Studies](#)

Izvorni znanstveni rad

UDK 821.163.42-6

Primljeno: 2.6.2010.

ŠTO JE PERAŠTANKA JELA BUJOVIĆ PISALA MUŽU VICKU 1697. IZ DUBROVNIKA

VIKTORIA FRANIĆ TOMIĆ

SAŽETAK: U radu autorica analizira kulturno povijesni i retorički kontekst pisma što ga Peraštanka Jela Bujović piše iz Dubrovnika 1697. svome u to vrijeme nevjenčanu suprugu Vicku Bujoviću. Upozorava se na promjenu obrazovne matrice na prijelazu iz 17. u 18. stoljeće, pri čemu se u epistolarnom diskursu Jele Bujović uočava rodna problematika kao i trag u to vrijeme sve uobičajenije strukture ženske obrazovanosti. U jedinome tekstu koji je od nje sačuvan Jela Bujović nije pokazala neka obilježja književnog stila, ali je ostavila značajan trag o osobnoj samosvijesti. Upravo zato što je bila žena jednog u ono vrijeme često spominjana, pa i opjevana muškarca, njezin tekst dobiva na važnosti.

Rijetka su u hrvatskoj tradiciji pisma koja su tijekom ranog novog vijeka pisale žene, rijetka su njihova književna djela i književni tragovi.¹ Jedan takav posve osebujan trag ostavila je na razmeđu 17. i 18. stoljeća Jela Bujović, podrijetlom Muslimanka, supruga Vicka Bujovića, glasovita pustolova i peraškog kapetana.

Bujovićev život i nasilna smrt

Conte Vicko Bujović jedan je od najslavnijih Bokelja. Rodio se u Perastu 1660. godine. Od njega nije sačuvano mnogo tekstova, tek nekoliko pisama i

---

¹ Vidi klasično djelo o toj građi: Zdenka Marković, *Pjesnikinje starog Dubrovnika od sredine XVI do svršetka XVIII stoljeća u kulturnoj sredini svoga vremena*. Zagreb: JAZU, 1970.

vojnih naredbi. Bio je pustolov, neka vrsta onovremena *condottiera*, koji je vojevao za interese Mletačke Republike. Među Dubrovčanima je bio omražen, pa je na njega izvršeno više neuspješnih atentata.² U Morejskome ratu, koji je trajao između 1684. i 1699. godine, istakao se kao mletački pouzdanik.³ Dubrovčani su ga 1699. u odsustvu osudili na smrt. Od Mlečana je 1704. dobio naslov *conte feudatario* i u posjed primio zemlje kod Kumbora. Život je Bujovićev okončan 1709. mučkim ubojstvom na peraštanskoj rivi, kada ga je nakon beznačajne svađe u insceniranom uličnom sukobu smaknula grupa sumještana.⁴ U ubojstvu Bujovića kao prikriveni naručitelj sudjelovala je obitelj Zmajević, a stvarni egzekutor dolazio je iz roda Štukanovića.⁵ Nakon zločina, osumnjičeni izvršitelji bili su prisiljeni na navodno dobrovoljno izgnanstvo. Inače, Bujovića nije bilo lako smaknuti, bio je vješt u dvoboju, pa je jednom prilikom porazio hercegnovskog kapetana Osman-agu. Tom je prilikom pred okupljenim vojnicima zadržao časno ponašanje tako što je dvoboj završio ritualom izmirenja. Bujović je tom prilikom kazao da se nije radilo o drugom nego o megdanu iz ljubavi.⁶ Ubojstvo *conte* Vicka Bujovića, koje se zbilo na gradskoj rivi, uzбудilo je dalmatinsku javnost, a Mlečani su svakako bili razočarani što su izgubili

² Miloš Milošević, »Prilozi za monografiju Vicka Bujovića.« *Godišnjak Pomorskog muzeja u Kotoru* 3 (1955): 37-68; Bruno Moravec, »Novi prilozi monografiji o Vicku Bujoviću.« *Godišnjak Pomorskog muzeja u Kotoru* 7 (1958): 55-72.

³ Lovorka Čoralić, »Boka kotorska u doba Morejskog rata (1684-1699).« *Kolo* 3 (2001). Bujović se istakao u bitkama protiv Turaka 1686. na Kreti, imao je važnu ulogu u mletačkom zaposjedanju Herceg Novog 1687. i Trebinja 1689. Od 1694. Bujović je ratovao u vodama Albanije na brodu *Santa Croce*, a godinu dana kasnije bio je imenovan vojnim zapovjednikom koji je imao zadatak štiti Jadran od gusara. Za vrijeme te funkcije sukobljavao se s Dubrovčanima, kojima je često plijenio brodove.

⁴ Građu o ubojstvu Vicka Bujovića vidi u memoarskim djelima Marka Martinovića: Pavao Butorac, »Dva nepoznata rukopisa Marka Martinovića.« *Anali Historijskog instituta JAZU u Dubrovniku* 1 (1952): 359-384. Vidi: Gracija Brajković i Miloš Milošević, *Proza baroka*. Titograd, 1978; Slobodan P. Novak, *Povijest hrvatske književnosti, III. Od Gundulićeva "poroda od tmine" do Kačićeva "Razgovora ugodnoga naroda slovinskoga" iz 1756*. Zagreb: Antibarbarus, 1999: 474 i dalje. Slobodan P. Novak, *Stara bokeljska književnost*, Zagreb, 1996.

⁵ Poremećeni odnosi Vicka Bujovića i obitelji Štukanovića datiraju od vremena kada je Marko Štukanović na Bujovićev nagovor svojom tartanom napao neku tursku pulaku nedaleko Drača, što je dovelo do diplomatskog spora, pa onda i strogog mletačkog kažnjavanja Štukanovića. Nakon Bujovićeva ubojstva 1709. vjerovalo se da je njegov ubojica Ivan Tripov Štukanović, koji je zbog tog delikta doživotno protjeran s tla Mletačke Republike. Tom je prilikom pobjegao iz Perasta i Matija Zmajević od straha pred osvetom, dok odlazak u Zadar njegovog brata Vicka Zmajevića također treba sagledavati u svjetlu ubojstva Vicka Bujovića.

⁶ O pravnim odnosima i načelima časti u Perastu vidi: Pavao Butorac, *Razvitak i ustroj peraške općine*. Perast, 1998.

jednog od svojih najvažnijih vojnih službenika u Boki kotorskoj. Među Osmanlijama, Bujovićevo je ubojstvo imalo odjeka zato što je on s njihovim trgovcima održavao razmjerno intenzivne odnose. Zanimljivo je da je Bujovićevo smrt opjevao Petar Kanavelić, korčulanski vlastelin s dubrovačkim boravištem, koji nije strepio da će svojim stihovima revitalizirati delikatnu temu iz vlastite suvremenosti. Ta je pjesma inače Kanavelićeva posljednja poslanica napisana neposredno poslije zločina, a nosi naslov *Plačna uspomena od smrti prisvitloga gospodina kneza Viska Bujovića*. U ovoj se pjesmi neštedimice glorificiraju Bujovićevo pothvati te izriču vrlo oštri prigovor Peraštanima zbog političkog, prema Kanaveliću besmislena zločina.⁷

Život Jele Bujović

Posve neobičan, ali s mužem Vickom značajno isprepleten život imala je Bujovićevo supruga Jela. U Nadžupnom arhivu u Perastu čuva se jedno izuzetno rječito njezino pismo. Dokument datiran u Dubrovniku 24. lipnja 1697. ima kulturološki ali i psihološki značaj, jer mnogo govori o odnosima spolova onoga vremena.⁸ Jelena Bujović je bila kći osmanskog podanika Bala Agića, koji je živio u Trebinju, gdje je Jela provela rano djetinjstvo. Kad je malo podrasla, otac je svoju kćerku odlučio predati u kršćansku peraštansku kuću Krsta Zmajevića na odgoj i čuvanje, to jest, kako se tada govorilo, “na dušu”.⁹ Krsto ili Krile Zmajević bio je brat barskog nadbiskupa Andrije, a otac zadarskog nadbiskupa Vicka i ruskog admirala Matije Zmajevića. Čim je Vicko Bujović uočio djevojčinu ljepotu, odlučio ju je oteti iz kuće Zmajevića, pa je Jela s njim, uz protivljenje skrbnika, sve do 1703. živjela u nevjenčanoj vezi u kojoj im se rodilo i jedno dijete. Za vrijeme boravka u Dubrovniku 1697. godine, kada je pisala spomenuto pismo, Jela nije bila u braku s Bujovićem. Njihov brak sklopljen je u Perastu, a na vjenčanju im je kum bio slikar Tripo

⁷ Zlata Bojović, *Barokni pesnik Petar Kanavelović*. Beograd: SANU, 1980. Vidi i: Miljenko Foretić, *Bibliografija radova o Petru Kanaveliću*, Dubrovnik, 2008. Prvo izdanje u *Zborniku radova o Petru Kanaveliću*. Korčula, 1973.

⁸ *Miscellanea*, III, P-14 (Nadžupni arhiv Perast). O pismu i drugim bokeljskim književnim djelima vidi: Viktorija Franić Tomić, »Književnost, Katalog.«, u: *Zagovori svetom Tripunu*. Blago kotorske biskupije, ur. Radoslav Tomić. Zagreb, 2009: 384-399.

⁹ Supruga Krsta Zmajevića bila je iz roda Štukanovića, dakle kasnijih suučesnika sa Zmajevićima u ubojstvu Vicka Bujovića. O Štukanovićima vidi: Pavao Butorac, *Kulturna povijest grada Perasta*. Perast, 1999; Lovorka Čoralić, »Prilog životopisu Barskog nadbiskupa Matije Štukanovića (1722-1743).« *Radovi Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Zadru* 51 (2009): 121-135.

Kokolja, čovjek koji je prema zamislama biskupa Andrije Zmajevića, brata Jelina skrbnika Krsta, oslikao svetište na Gospi od Škrpjela.¹⁰ Jela i Vicko vjenčali su se u vrijeme kada je Bujović bio na vrhuncu političke moći i kada ga je venecijanski Senat odlikovao za vojne zasluge, te je pustolovni i odvažni *conte* nagrađen plemićkom titulom i posjedima.¹¹ Naravno, s tim odličjem nije bio zadovoljan dubrovački Senat koji ga je za odmazdu, ali već i prije tajno osudio na smrt, ponudivši bogatu nagradu onima koji moćnoga, ali protudubrovački raspoložena peraškog kapetana ubiju i o tomu im donesu dokaze. Jedan dio zajedničkog života sa suprugom Jela Bujović proboravila je u Dubrovniku. Bilo je to u vrijeme kada je Bujović, zbog prirode svoje mletačke službe, imao vrlo loše odnose s Dubrovačkom Republikom, ali kad je još uvijek uspijevao slobodno dolaziti u Dubrovnik.

Pismo

Jela Bujovića posjedovala je stanovito obrazovanje, čak za ono vrijeme, moglo bi se reći, i znatnu pismenost. Kako je kao djevojka boravila u kući Krsta Zmajevića, biskupova brata, to je posve logično da je primila doista najbolje obrazovanje što ga je neka djevojka u to doba mogla dobiti na istočnoj obali Jadrana a da pri tom nije bila časna sestra. Iz Dubrovnika je Jela pisala suprugu više puta, ali je sačuvano samo jedno od njezinih pisama, koje se danas čuva u Nadžupnom arhivu u Perastu. Jela u tom pismu suprugu piše sljedeće:

Ja cijenim da nijesi imo malo knjige na kojoj bi otpiso onoj koju sam ti pisala. Zato ono što sam ti pisala u onoj knjizi, jesi li se kontento?

Uzdala sam se da ćeš mi poslat onu djevojku za koju sam ti bila pisala po Tripu Lalovu. Zato, molim ti se, da bi mi je poslo, zašto s jednom stati ne mogu.

Lijepo ti mi si poslo ono sfile što sam ti pisala. Zato nemoj inako činiti, nego mi to pošlji, zašto mi je od potrebe.

Primila sam ono sira i za to ti zahfaljujem.

Zadio si se oko družijeh stvari, a nećeš da se potruđiš u ovo malo za mene.

Kad je tartana došla bio je donio Tripe jedan bario vina zaradi mene. Za ta bijeloga vina, činio je dat Tripo Lalov iz kuće crnoga vina, onega koga si

¹⁰ O Tripu Kokolji vidi na više mjesta u monografiji *Zagovori svetom Tripunu. Blago kotorske biskupije*, ur. Radoslav Tomić. Zagreb, 2009.

¹¹ Vidi: M. Milošević, »Prilozi za monografiju Vicka Bujovića.«

u kući bio ostavio. Od ničesa u kući ne brine od sfega tega barjela, zašto se bio u koloru stavio. Samo mi je do dvije boce vina, ali su sfe popili.

Ono što si u đardinu ostavio nije se meni ništa radovalo, nego su ostali sfe to radovali. Sam se gospar Đivo Madin čudio od onezijek velikijeh mjendjula, đe su se đeli?

Zato odkad je došo Tripo Lalov, on hi je stavio malo u pamet. Sam on što je u toj kući!

Piso mi si u tuđoj knjigi da imam pamet. Ma je ja imam, samo mi je vele žo bilo da mi u družijem knjigam to pišeš, neka sfak zna. Mogo mi si knjigu pisat.

Kada dođeš, donesi mi bijelog vina, ja veće sadar vodu pijem, zašto ne pijem crnoga.

Almeno kad ti dođeš dovedi me djevojke, zašto mi je od velike potrebe, i štogodi skladno.

Da ti je priporučeno sfe što sam ti pisala.

Ja tvoj priljubljeni sluga

Jele

Analiza pisma

Ovo pismo Bujovićeve žene ne osvjetljava samo prilike u onodobnoj Boki kotorskoj, nego i profil ove izuzetno zanimljive i razmjerno obrazovane žene koja je, sudeći po svemu, bila vrlo slobodna ponašanja. Pismo otkriva i čitav niz detalja iz svakodnevice, tako da donosi podatke o običajima pretjeranog ispijanja vina, angažiranju sluškinja pa do nabavke svile od koje se šila odjeća. U Dubrovniku je Jelin ljubavnik bio neki Sorkočević, stanoviti Đivo iz toga roda, kojega ona spominje na jednome mjestu u pismu, i to tako da citira njegov komentar o dobrom urodu mjendula, pa mu najprije uz ime stavlja stilski obilježenu riječ *sam*, svojevrsno emocionalno pojačanje iskaza *Sam se gospar Đivo Madin čudio*, da bi onda još citirala i riječi koje je navodno rekao: *Đe su se đeli?* Ovaj epistolarni tekst donosi i podatke o Bujovićevu slobodnom posjećivanju Dubrovnika i njegove nevjenčane supruge, premda će nedugo nakon ovog jedinog sačuvanog Jelina pisma on ondje postati *persona non grata* i 1699. *in absentia* biti osuđen na smrt.

Inače, u Jelinu pismu suprugu posebno je rječit i za našu analizu bitan izravno izrečen prijekor suprugu, jer je ono što je Jeli imao prigovoriti učinio na neprimjeren način i u tuđem pismu, a nije svoj prigovor izrekao Jeli osobno. Ovaj je tekst po svemu i najranije dokumentiran ženski iskaz tog tipa u hrvatskom ranom novovjekovlju. Iz njega je jasno da Jela nije prihvaćala da bude tretirana kao da je muževljeva svojina o kojoj on može govoriti kao o robi ili osobi koja je u njegovu posjedu.¹² Od početka 17. stoljeća, kao posljedica etičkih promjena na Koncilu u Trentu, bio je uspostavljen mnogo stroži odnos prema seksualnim slobodama. Zato se događalo da je ženama, u ovom slučaju Jeli, kojoj su očito sam suprug ali i okolina javno prigovarali zbog slobodnijeg ponašanja, bila namijenjena javna osuda i degradacija. Zanimljivo je da Jela Bujović, premda u tom trenutku, dakle 1697, nevjenčana Bujovićeva supruga, ne prihvaća takvu objektivizaciju svoga položaja, nego se tom stanju protivi izravnim iskazom: “Piso mi si u tuđoj knjigi da imam pamet. Ma je ja imam, samo mi je vele žo bilo da mi u družijem knjigam to pišeš, neka sfak zna. Mogo mi si knjigu pisat”.

U ovom kontekstu treba razvidjeti i vrlo složen odnos njezina supruga s Dubrovčanima, kojima je on tada a i kasnije bio izravan politički neprijatelj, pa nije isključeno da je njegovo smještanje Jeline rezidencije u Dubrovnik bio svojevrsni pokušaj da se uz njezinu pomoć izravno doznaju informacije, kako o tjeralicama koje su u Dubrovniku bile objavljivane protiv Vicka tako i o nakanama Dubrovčana u tom odsječku njihove povijesti, koji je kasnija historiografija s pravom nazvala “borbom Dubrovnika za slobodu”.¹³ U tom je smislu Jeline odnose s Dubrovnikom, pa čak i njezino očito intimno poznanstvo s plemićem Đivom Sorkočevićem mogao poticati upravo njezin suprug, što je inače posve u skladu s onovremenim vezama uglednih žena s moćnim ljudima koji su mogli biti od neke koristi njihovim muževima, o čemu ima dokumentiranih slučajeva.¹⁴ U tom je smislu Jelu, koja je imala stanovito obrazovanje, muž mogao koristiti kao svojevrsni izvor pouzdanih informacija. Po tome bi se Đivo Madin kojega spominje Jela posve dobro mogao uklopiti u ideju o onome što se tada nazivalo *cavalier servente* ili *cicisbeo*, a o čemu u dubrovačkoj literaturi postoji, doduše iz kasnijeg razdoblja, drama Marka Bruerovića *Vjera*

¹² Sara F. Matthews Grieco, »Corpo, aspetto e sessualità.«, u: Georges Duby i Michelle Perrot, *Dal Rinascimento all'età moderna*, ur. N. Zemon Davis i A. Farge. Bari-Roma: Laterza, 1995: 53-99.

¹³ Grga Novak, »Borba Dubrovnika za slobodu (1683-1699).« *Rad JAZU* 253 (1935): 1-164.

¹⁴ Georges Duby i Michelle Perrot, *Dal Rinascimento all'età moderna*, ur. N. Zemon Davis i A. Farge. Bari-Roma: Laterza, 1995.

iznenada.¹⁵ Na istočnoj obali Jadrana, jednako kao u suvremenoj Italiji, odnos prema ženama i njihovoj slobodi bio je s jedne strane posve strog, dok se s druge strane dopuštalo udatim i vezanim ženama da kontinuirano budu praćene od nekog muškarca njihova ili srodnog ranga koji im nije muž. Naravno, Jelu Bujović u Dubrovniku sigurno nisu doživljavali kao plemkinju ravnu dubrovačkome plemstvu, ali kako je njezin muž ipak bio venecijanski *conte*, to je pomoglo njezinu nešto povlaštenu statusu, što se nazire i u tonu njezina dubrovačkog pisma. *Cicisbeo* Sorkočević, kojega ona naziva Đivo Madin i koji u njezinu pismu govori o bademima, bio je neka vrsta drugoga muža ove žene. Pored ovakvih posve neobičnih odnosa žena i muškaraca, upravo je u vrijeme Jelina života najavljen i novi odnos prema ženinu obrazovanju i njezinoj samosvijesti. Tako Mary Astell u djelu *A Serious Proposal to the Ladies* pita kako je uopće moguće biti zadovoljan u svijetu kao neki tulipan u vrtu, kako je moguće nuditi svijetu ugodan prizor a pri tom ne služiti ni za šta drugo?¹⁶ Čini se da je takav socijalni položaj žene potaknuo subverzivan generički nazor Jele Bujović, što se može vidjeti u njezinu dubrovačkome pismu.

Jelino obrazovanje

Premda nemamo dovoljno arhivskih tragova koji potvrđuju obim obrazovanja Jele Bujović, na osnovu komparativnih znanja možemo zaključiti kakvo je ono bilo i u kakvoj se novoj kulturnoj matrici realiziralo. Dok je, naime, u prethodnom razdoblju obrazovanje žena bilo limitirano na molitvu i na imitaciju nekih kućanskih poslova, nije postojao uopće nikakav pokušaj da se u odgoju odvoji ženski od muškog spola. Naravno, i u slučaju Jele Bujović obrazovanje koje je primila u kući Zmajevića nije uključivalo veće poznavanje latinskoga, možda tek neke naznake poznavanja toga jezika, nego se više odnosilo na učenje praktičnih kućanskih znanja i razvijanje stanovite mogućnosti konverzacije, što se od gradskih djevojaka očekivalo u slučaju da im muž bude neki obrazovaniji čovjek. U tom je smislu još Erasmus Roterdamski u svojim *Colloqui* tražio da žensko obrazovanje bude usmjereno na kasniji društveni život s mužem. Iz vremena u kojem je živjela Jela Bujović dva su ključna teksta povezana s ovom temom. To su tekstovi Molièreovih komedija *Les Précieuses ridicules* iz 1659. i *Les Femmes savantes* iz 1672. godine, s obzirom

¹⁵ Slobodan P. Novak i Josip Lisac. *Hrvatska drama do narodnog preporoda*, II. Split: Logos, 1984: 339-346.

¹⁶ Ruth Perry, *The Celebrated Mary Astell: An Early English Feminist*. Chicago, 1986.

da se u njima izruguju žene koje su poluobrazovane jer nisu primile dostatno obrazovanje.¹⁷ Jela Bujović živi u vrijeme kada se u Francuskoj vode vrlo vehementne polemike o jednakosti spolova, pa tako Poullain de la Barre 1673. objavljuje spis *De l'égalité des deux sexes* u kojemu brani žene od kritika da nisu sposobne za pravi humanistički studij i postavlja za ono vrijeme vrlo naprednu tezu da bi žene, da dobiju priliku ići u muške škole, postigle mnogo bolje rezultate nego većina muškaraca. Uostalom, već citirana Engleskinja Mary Astell piše traktat o ženama upravo u vrijeme Jelina boravka u Dubrovniku i njezina pisma. U to vrijeme nastaje i niz pedagoških spisa koji izravno zagovaraju potrebu obrazovanja žena. U tim se spisima ne zahtijeva da žene poput muškaraca izučavaju apstraktna znanja kao što su antički jezici, retorika ili filozofija, ali se naglašava potreba studija matematičkih znanja, kao i poznavanje vještine pisanja i čitanja. Bila je to velika promjena koja se sve više iskazivala na prijelazu iz 17. u 18. stoljeće, pa je po tome Jela Bujović bila njezinim di-onikom. U tom je smislu vrlo važna knjiga *Traité sur le choix et la méthode des études* koju je 1685. objavio opat Claude Fleury. Knjiga je u cjelini posvećena učenju i pouci žena i u njoj se izravno zagovara potreba njihova dubljeg obrazovanja, i to posebno s obzirom na znanje pisanja i čitanja, zatim aritmetike, te znanja o lijekovima, kućnoj ekonomiji i pravu.¹⁸ Još je izravnija u ovom smislu bila knjiga *De l'éducation des filles* iz 1687. slavnog francuskog pisca Fénelona, koji izravno zagovara učenje literature, povijesti, latinskog jezika, glazbe i slikarstva.¹⁹ Ideje o boljem obrazovanju žena koje su se širile u doba Jeline mladosti mogle su doprijeti do Jelinih odgojitelja. Može se pretpostaviti da Jelin kum na vjenčanju nije slučajno bio sam Tripo Kokolja, tada najznačajniji slikar onoga podneblja. Uostalom, upravo u vrijeme Jelina djevojaštva u većim gradovima Europe, posebno u Parizu, niču ženski internati, pa se u jednom takvom kod Madame de Maintenon, u zavodu za djevojke osnovanom 1686, obrazovalo čak dvjesto i pedeset mladih žena iz boljih obitelji, koje su u dobi između sedam i devetnaest godina pohađale četverogodišnju školu. Te su djevojke u svakom razredu nosile različitu boju pojasa, pri čemu je plava boja bila namijenjena polaznicama četvrtog razreda.²⁰ Jela Bujović nije nosila plavi pojas iz

¹⁷ Martine Sonnet, »L'educazione di una giovane.«, u: *Georges Duby* i *Michelle Perrot*, *Dal Rinascimento all'età moderna*, ur. N. Zemon Davis i A. Farge. Bari-Roma: Laterza, 1995: 119-155.

¹⁸ O odgoju žena vidi XXXVI. poglavlje te knjige. Usp. M. Sonnet, »L'educazione di una giovane.«.

¹⁹ Carla Terzi, *Fénelon: la personalità e l'attualità del pensiero educativo*. Rim, 1971.

²⁰ M. Sonnet, »L'educazione di una giovane.«: 125-126.

neke organizirane škole, ali je njezino obrazovanje bilo po svemu rezultat obrazovnih promjena koje su zahvatile njezin naraštaj. Pisati dobro na hrvatskome jeziku mogao je samo onaj koji je poznao i osnove latinske gramatike.

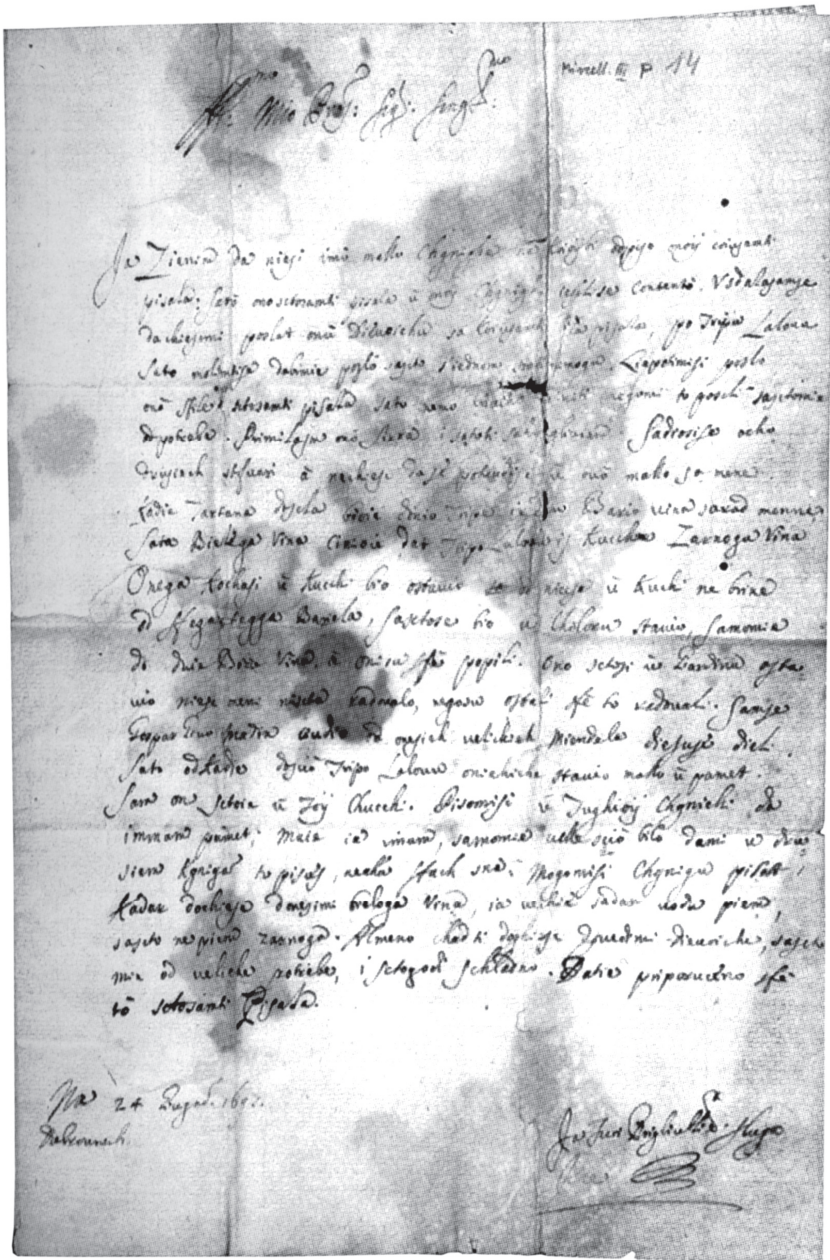
Udovica vraća dugove

O raskošnom životu Bujovića i njegove supruge, o čemu ima spomena i u Jelinu pismu, može se naslutiti iz jednog Vickova pisma pravoslavnom episkopu Savatiju Ljubibratiću. To je pismo datirano 1707.²¹ i u njemu Bujović piše episkopu u vrijeme dok gradi svoju još danas sačuvanu velebnu palaču na zapadnome ulazu u grad Perast i kad mu za gradnju nedostaje novca. Premda mu je nedostajalo novčanih sredstava, Bujović je i u to vrijeme živio raskošnim životom, jer je bio okružen brojnom poslugom i stražarima. Još je otprije bio dužan episkopu Ljubibratiću, pa sada, nemajući za povrat duga, nudi svome znancu i pouzdaniku tek niz baroknih fraza. Bujović nije vratio dug ni u sljedeće dvije godine, pa je pravoslavni episkop bio prisiljen, nakon smrti Bujovićeve 1709. godine, zaduženu sumu potraživati od udovice Jele. Dug koji je Ljubibratiću morala vratiti Bujovićeva supruga Jela iznosio je 100 cekina glavnice i 30 cekina kamata. Iz ovog detalja sasvim se dobro vidi zbog čega je onodobnim ženama bilo potrebno osnovno znanje aritmetike i računovodstva.²²

Ovaj medaljon iz bokeljske prošlosti izdvojili smo jer nam je cilj bio osvijetliti lik jedne samosvjesne žene koja se nekim svojim osobinama izdvajala već u dubrovačkoj sredini, a onda još i više u Perastu, gradu muških mornarskih i vojničkih navika.

²¹ Pismo se čuva u Historijskom arhivu u Kotoru pod signaturom SN CXXXIII, 304.

²² Claude Fleury, *Traité sur le choix et la méthode des études*, Pariz, 1685.

Slika 1. Pismo Jele nevjenčanom suprugu Vicku Bujoviću, napisano u Dubrovniku 24. lipnja 1697. godine (Miscellanea, III, P-14, Nadžupni arhiv Perast)

WHAT JELA BUJOVIĆ OF PERAST WROTE FROM DUBROVNIK TO HER HUSBAND VICKO IN 1697

VIKTORIA FRANIĆ TOMIĆ

Summary

This article analyzes the culturo-historical and rhetorical context of a letter Jela Bujović of Perast had written from Dubrovnik in 1697 to her, at the time, unmarried husband, Vicko Bujović. The author draws attention to the shift in the educational pattern at the turn of the seventeenth century reflected in the epistolary discourse of Jela Bujović, characterised by gender problematics as well as the early signs of the development of more formal structures of female education. This being the only letter preserved, in terms of style it cannot be defined as literary, yet Jela Bujović has left a significant testimony of her self-consciousness.

